

Spis treści

Wykaz oznaczeń	XIII
Słowo wstępne	1
1. Woda w przyrodzie	4
1.1. Woda w przyrodzie i jej rola	4
1.2. Właściwości fizyczne wód podziemnych	6
1.2.1. Temperatura	6
1.2.2. Gęstość, ciężar właściwy	7
1.2.3. Lepkość	8
1.2.4. Ściśliwość	9
1.2.5. Przewodność elektrolityczna	10
1.2.6. Gazy rozpuszczone w wodzie	11
1.3. Stany skupienia wody	14
1.3.1. Kondensacja pary wodnej	14
1.3.2. Parowanie	16
1.4. Obieg wody w przyrodzie	17
1.4.1. Rodzaje i ilości wody na kuli ziemskiej	17
1.4.2. Energia obiegu wody	18
1.5. Bilans wodny	19
1.5.1. Opady	20
1.5.2. Odpływ	22
1.5.3. Parowanie terenowe	25
1.5.4. Infiltracja i retencja	28
1.6. Wody podziemne	33
1.6.1. Strefy występowania wód podziemnych	33
1.6.2. Pochodzenie wód podziemnych	34
1.6.3. Woda w strefie aeracji	36
1.6.4. Woda w strefie saturacji	38
1.6.5. Geologiczne warunki występowania wód podziemnych	42
2. Właściwości pojemnościowe skał	49
2.1. Porowatość	49
2.1.1. Definicje	49
2.1.2. Cechy decydujące o porowatości	52
2.1.3. Skład ziarnowy skał	54
2.1.4. Oznaczanie porowatości w laboratorium	56
2.1.5. Oznaczanie porowatości aktywnej metodami znacznikowymi	58
2.1.6. Oznaczanie porowatości metodami geofizycznymi	59
2.1.7. Porowatość w świetle analizy fraktałnej	62
2.2. Wodochłonność	64
2.3. Odsączalność	65
2.3.1. Definicja i omówienie	65
2.3.2. Oznaczanie odsączalności w laboratorium	67
2.3.3. Oznaczanie odsączalności metodami polowymi	69
2.3.4. Oznaczanie odsączalności metodami pośrednimi	73
2.4. Szczelinowość	76
2.5. Krasowość	78
2.6. Sprzęyste właściwości warstw wodonośnych	79

2.6.1. Wpływ ciśnienia górotworu na pojemność wodną skał.....	79
2.6.2. Współczynnik pojemności i zasobności sprężystej	81
3. Podstawy hydrauliki wód podziemnych	84
3.1. Sily powodujące ruch wody w górotworze	84
3.1.1. Siła ciężkości	84
3.1.2. Siła bezwładności	86
3.1.3. Siły tarcia wewnętrznego.....	86
3.1.4. Siły adhezji	87
3.1.5. Siły kapilarne.....	88
3.2. Filtracja w strefie aeracji	94
3.2.1. Uwagi ogólne.....	94
3.2.2. Strefa wznowiska kapilarnego.....	94
3.2.3. Sorpcyjność kapilarna.....	96
3.2.4. Równania różniczkowe filtracji w strefie aeracji.....	97
3.2.5. Modele matematyczne infiltracji przez strefę aeracji	101
3.2.6. Infiltrometry	111
3.3. Filtracja w strefie saturacji	115
3.3.1. Doświadczenie Darcy'ego	116
3.3.2. Wysokość hydrauliczna	117
3.3.3. Spadek hydrauliczny	118
3.3.4. Prędkość filtracji, prawo Darcy'ego	119
3.3.5. Granice stosowności prawa Darcy'ego	120
3.3.6. Prawo Darcy'ego w obszarze anizotropowym	125
3.4. Współczynniki filtracji i przepuszczalności	128
3.4.1. Współczynnik filtracji	128
3.4.2. Współczynnik przepuszczalności	128
3.5. Przewodność hydrauliczna	131
3.5.1. Przewodność warstwy wodonośnej	131
3.5.2. Przewodność pionowa warstwy półprzepuszczalnej	132
3.5.3. Przewodność szczelin	132
3.6. Rodzaje ruchu wód podziemnych	134
3.6.1. Ruch ustalony	134
3.6.2. Ruch nieustalony	134
3.6.3. Filtracja nieliniowa	134
3.7. Funkcja potencjału i funkcja prądu	136
3.7.1. Obszar filtracji jako pole wektorowe	136
3.7.2. Potencjał prędkości	138
3.7.3. Potencjał strumienia	141
3.7.4. Potencjał Girinskiego	143
3.7.5. Funkcja prądu	144
3.7.6. Funkcja strumienia	147
3.8. Siatka hydrodynamiczna	147
3.8.1. Siatka hydrodynamiczna w obszarze izotropowym	148
3.8.2. Siatka hydrodynamiczna w obszarze anizotropowym	150
4. Podstawy opisu matematycznego filtracji wód podziemnych	152
4.1. Równania różniczkowe filtracji w przestrzeni trójwymiarowej	153
4.1.1. Równanie ciągłości we współrzędnych prostokątnych.....	153
4.1.2. Ogólne równanie filtracji we współrzędnych prostokątnych.....	154

4.1.3. Filtracja trójwymiarowa w układzie cylindrycznym.....	156
4.1.4. Filtracja trójwymiarowa w układzie sferycznym	158
4.1.5. Filtracja sferyczno-radialna.....	160
4.2. Równania różniczkowe filtracji w naporowej warstwie wodonośnej	163
4.2.1. Filtracja płaska w układzie prostokątnym	163
4.2.2. Filtracja płaska w układzie cylindrycznym.....	164
4.2.3. Filtracja płasko-radialna.....	165
4.3. Równania różniczkowe filtracji w swobodnej warstwie wodonośnej	165
4.3.1. Założenie Dupuita-Forchheimera.....	165
4.3.2. Filtracja płaska w układzie prostokątnym.....	166
4.3.3. Filtracja płaska w układzie cylindrycznym.....	168
4.3.4. Filtracja płasko-radialna.....	169
4.4. Stochastyczne równania różniczkowe filtracji.....	170
4.4.1. Wprowadzenie	170
4.4.2. Stochastyczne równania różniczkowe zwyczajne	171
4.4.3. Stochastyczne równania różniczkowe cząstkowe	172
4.5. Warunki brzegowe i początkowe.....	173
4.5.1. Rodzaje warunków brzegowych	173
4.5.2. Zewnętrzne warunki brzegowe w przekroju pionowym	175
4.5.3. Wewnętrzne warunki brzegowe w obszarze niejednorodnym	183
4.5.4. Warunki początkowe	186
5. Schematy obliczeniowe filtracji i systemy krążenia wód podziemnych.....	187
5.1. Wprowadzenie	187
5.2. Jednowymiarowa filtracja ustalona	188
5.2.1. Filtracja w warstwie wodonośnej o zwierciadle napiętym.....	188
5.2.2. Filtracja w warstwie wodonośnej o zwierciadle swobodnym	189
5.2.3. Filtracja w naporowo-swobodnej warstwie wodonośnej	191
5.3. Dwuwymiarowa filtracja ustalona w płaszczyźnie poziomej	192
5.3.1. Filtracja równomierna	192
5.3.2. Filtracja w półnaporowej warstwie wodonośnej	193
5.3.3. Filtracja płasko-radialna.....	195
5.4. Dwuwymiarowa filtracja ustalona w płaszczyźnie pionowej	197
5.4.1. Filtracja przez zaporę ziemną jednorodną.....	197
5.4.2. Filtracja przez zaporę ziemną z półprzepuszczalnym rdzeniem	200
5.5. Filtracja w obszarze anizotropowym	201
5.5.1. Anizotropia w ośrodku o strukturze warstwowej.....	202
5.5.2. Współczynnik anizotropii	203
5.6. Filtracja w zbiorniku szczelinowym	203
5.6.1. Pojedynczy system wzajemnie równoległych szczelin	203
5.6.2. Szczeliny o nierównoległych ściankach.....	205
5.6.3. Dwa systemy szczelin	206
5.6.4. Szczeliny nieciągłe, o ściankach chropowatych	207
5.7. Przepływy w zbiorniku krasowym	207
5.7.1. Mechanizm powstawania krasu	207
5.7.2. Układ kanałów krasowych	208
5.7.3. Pojemność wodna zbiorników krasowych	209
5.7.4. Zasilanie zbiorników krasowych.....	210
5.7.5. Modele koncepcyjne zbiorników krasowych.....	211

5.8. Filtracja w strefach brzegowych morza.....	211
5.8.1. Warunki równowagi statycznej	212
5.8.2. Potencjał strumienia	213
5.8.3. Filtracja swobodna z powierzchnią rozdziału.....	214
5.8.4. Zagadnienie Henry'ego	216
5.9. Źródła.....	218
5.9.1. Wiadomości ogólne.....	218
5.9.2. Klasyfikacja źródeł.....	218
5.9.3. Reżim źródeł.....	220
5.10. Systemy wodonośne.....	222
5.10.1. Obszary zasilania i drenażu	222
5.10.2. Stacjonarne systemy wodonośne	222
5.10.3. Niestacjonarne systemy wodonośne	227
6. Dopływy do ujęć wód podziemnych	228
6.1. Dopływ ustalony do studni dogębionej	228
6.1.1. Wiadomości wstępne	228
6.1.2. Równania krzywej depresji.....	230
6.1.3. Dyskusja równań Dupuita	235
6.1.4. Wydatek jednostkowy	238
6.1.5. Dopuszczalna prędkość dopływu wody do studni	239
6.1.6. Zeskok hydrauliczny.....	240
6.2. Dopływ ustalony do studni niezupełnej.....	242
6.2.1. Metoda Girinskiego-Babuszkiна	243
6.2.2. Metoda Forchheimera.....	246
6.2.3. Metoda Huismana.....	250
6.3. Dopływ do studni przez dno	251
6.3.1. Dopływ do studni przez dno półsferyczne	251
6.3.2. Dopływ do studni przez dno płaskie	254
6.3.3. Studnie bezfiltrowe z lejem czerpnym	257
6.4. Dopływ do studni w warunkach filtracji nieliniowej	258
6.4.1. Filtracja turbulentna	258
6.4.2. Filtracja mieszana	259
6.5. Zasięg działania studni	260
6.6. Ustalony promień leja depresji	261
6.6.1. Promień leja depresji bez uwzględnienia infiltracji	261
6.6.2. Promień leja depresji z uwzględnieniem infiltracji	264
6.7. Dopływ jednostronny do rowu	267
6.8. Dopływ nieustalony do studni dogębionej	268
6.8.1. Uwagi wstępne	268
6.8.2. Dopływ do studni zupełnej w naporowej warstwie wodonośnej, bez przesaczania	269
6.8.3. Dopływy do studni zupełnej z uwzględnieniem przesaczania	272
6.9. Nieustalony promień leja depresji	274
7. Oznaczanie parametrów warstwy wodonośnej	277
7.1. Uwagi ogólne	277
7.2. Próbne pompowania w studniach w reżimie ustalonym	279
7.2.1. Studnia zupełna w obszarze nieograniczonym, filtracja laminarna	280
7.2.2. Określanie przewodności na podstawie wydatku jednostkowego	288

7.2.3. Studnia w ograniczonym obszarze filtracji	290
7.2.4. Studnia niezupełna w obszarze nieograniczonym.....	290
7.2.5. Próbne pompowanie w studniach w warunkach fluacji	294
7.3. Próbne pompowanie w studniach wielkośrednicowych z dopływem przez dno	295
7.3.1. Poziom wodonośny o zwierciadle napiętym i dużej miąższości.....	295
7.3.2. Poziom wodonośny o zwierciadle napiętym i ograniczonej miąższości	297
7.3.3. Poziom wodonośny o zwierciadle swobodnym	298
7.4. Próbne pompowanie w reżimie nieustalonym	299
7.4.1. Dopływ do studni z naporowego poziomu wodonośnego bez przesączańia.....	299
7.4.2. Dopływ do studni z półnaporowego poziomu wodonośnego z przesączańiem	309
7.4.3. Dopływ do studni ze swobodnego poziomu wodonośnego z opóźnionym przesączańiem	319
7.4.4. Identyfikacja modelu obliczeniowego	324
7.5. Zalewanie studni, otworów wiertniczych, szybików lub szurfów	325
7.5.1. Studnie chłonne z otwartym dnem	325
7.5.2. Otwory wiertnicze zafiltrowane lub bose.....	328
7.5.3. Studnie wiszące w strefie aeracji	331
7.5.4. Zalewanie szybików lub szurfów.....	331
7.6. Analiza wzniosu zwierciadła wody	332
7.6.1. Metoda Forchheimera	332
7.6.2. Metoda Theisa.....	334
7.6.3. Metoda Rosłońskiego.....	336
7.7. Próba naglej zmiany ciśnienia (<i>slug test</i>).....	337
7.7.1. Metoda Coopera-Bredehoefta-Papadopulosa.....	337
7.7.2. Metoda Hvorsleva	341
7.7.3. Metoda Bouwera i Rice'a.....	342
7.7.4. Metoda Van der Kampa	344
7.7.5. Metoda PARAMEX	346
7.8. Próbnik złożu	347
7.9. Infiltrometr talerzowy	350
7.10. Oznaczanie przepuszczalności metodami geofizycznymi	352
7.11. Metody laboratoryjne.....	352
7.11.1. Aparat Wiluna.....	353
7.11.2. Rurka Kamieńskiego	354
7.11.3. Aparat ciśnieniowy do próbek skał zwięzłych.....	356
7.11.4. Aparat do badania skał w trójosiowym stanie naprężenia	358
7.11.5. Aparat podciśnieniowy	359
7.11.6. Ocena przepuszczalności na podstawie analizy fraktalnej porów.....	362
7.12. Wzory empiryczne.....	365
7.12.1. Wzór Krügera (1918).....	366
7.12.2. Wzór Hazena	366
7.12.3. Wzór Seelheima (1880)	367
7.12.4. Wzory Slichtera	367
7.12.5. Wzór Therzagiego (1925).....	369
7.12.6. Wzór Zamarina (1928).....	369
7.12.7. Wzór Zunkera (1930)	369
7.12.8. Wzór amerykański	370
7.12.9. Wzór Carmana-Kozeny'ego	371

7.13. Metody polowe oznaczania współczynnika filtracji utworów półprzepuszczalnych	372
7.13.1. Wtlaczanie wody otworem piezometrycznym.....	373
7.13.2. Wtlaczanie wody przez cylinder wciśnięty w grunt	375
7.13.3. Infiltrometr dwupierścieniowy	377
7.14. Metody laboratoryjne	379
7.14.1. Aparat trójsiowy do badania współczynnika filtracji	380
7.14.2. Edometr przystosowany do badania współczynnika filtracji.....	381
7.14.3. Aparat Wiłuna	382
7.14.4. Permeametr do gruntów spoistych według Wysokińskiego i Łukasika	383
7.14.5. Aparat Remy'ego	383
7.14.6. Aparat Rowe'a.....	384
7.14.7. Aparat Olsena	385
7.14.8. Permeametr Ossowskiego i Źaka	386
7.14.9. Permeametr ciśnieniowy według projektu Rogoża	388
8. Superpozycja rozwiązań podstawowych.....	391
8.1. Zasada superpozycji	391
8.2. Współdziałanie studni w warunkach filtracji ustalonej	391
8.2.1. Współczynnik interferencji Leibensona	393
8.2.2. Wzory Muskata	394
8.2.3. Metoda Forchheimera.....	396
8.2.4. Wzory Abramowa.....	399
8.3. Współdziałanie studni w warunkach filtracji nieustalonej	400
8.4. Dopływy do studni z ograniczonego obszaru filtracji	402
8.4.1. Metoda odbić zwierciadlanych	402
8.4.2. Studnia w pobliżu granic zasilających.....	403
8.4.3. Studnia w pobliżu granic szczelnych.....	408
8.4.4. Studnia w pobliżu granic zasilającej i szczelnej	411
8.4.5. Studnia w kołowym obszarze filtracji	414
8.5. Filtracja z zasilaniem infiltracyjnym	418
8.5.1. Filtracja równomierna z zasilaniem	418
8.5.2. Filtracja płasko-radialna z zasilaniem.....	420
8.6. Studnie w strumieniu filtracji równomiernej	421
8.6.1. Pojedyncza studnia w strumieniu równomiernym	421
8.6.2. Studnie zasilająca i drenująca w strumieniu równomiernym.....	424
8.6.3. Dublet geotermalny w strumieniu równomiernym	425
8.7. Dipol punktowy	427
8.7.1. Kołowe jezioro w strumieniu równomiernym	427
8.7.2. Odwzorowanie w okręgu filtracji równomiernej	427
8.7.3. Potencjał i funkcja prądu dipola o dowolnej orientacji.....	430
8.8. Dren poziomy	432
8.8.1. Dren dogłębiony w nieograniczonej warstwie wodonośnej	432
8.8.2. Dren niedogłębiony w nieograniczonej warstwie wodonośnej.....	433
8.8.3. Superpozycja potencjału w filtracji sferyczno-radialnej.....	434
9. Liczby zespolone w zagadnieniach filtracji wód podziemnych.....	438
9.1. Potencjał zespolony i prędkość zespolona.....	438
9.1.1. Potencjał zespolony	438
9.1.2. Zespolona funkcja prądu	438

9.2. Filtracja równomierna	439
9.3. Filtracja płasko-radialna	440
9.4. Upust liniowy	441
9.5. Dipol punktowy	443
9.6. Dipol liniowy	444
9.6.1. Potencjał zespółony dipolu liniowego	444
9.6.2. Dipol liniowy a upust liniowy	446
9.7. Dublet liniowy	447
10. Migracja masy w wodach podziemnych	448
10.1. Procesy sorpcyjne	448
10.1.1. Izotermy sorpcji	449
10.1.2. Kinetyka sorpcji	450
10.1.3. Zanik zanieczyszczenia	451
10.2. Przenoszenie adwekcyjne	452
10.2.1. Trajektorie cząstek	453
10.2.2. Adwekcyjne przenoszenie substancji rozpuszczonych	459
10.3. Dyfuzja molekularna	466
10.3.1. Dyfuzja roztworów pozostających w spoczynku	466
10.3.2. Dyfuzja roztworów poruszających się	467
10.3.3. Dyfuzja roztworów filtrujących przez ośrodek porowaty	468
10.4. Dyspersja	469
10.4.1. Dyspersja hydrodynamiczna	469
10.4.2. Dyspersja całkowita	470
10.4.3. Dyspersyjne przenoszenie substancji rozpuszczonych	471
10.4.4. Makrodyspersja	477
10.5. Migracja zanieczyszczeń w strefie aeracji	480
10.5.1. Wprowadzenie	480
10.5.2. Równania adwekcyj-dyspersji	480
10.6. Badania znacznikowe filtracji wód podziemnych	482
10.6.1. Wprowadzenie	482
10.6.2. Przegląd stosowanych znaczników	484
10.6.3. Metody wykrywania i oznaczania zawartości znaczników w wodzie	486
10.6.4. Modele matematyczne przepływu wskaźnika	487
10.6.5. Identyfikacja wód	488
10.7. Wtaczanie cieczy do górotworu	489
10.7.1. Ocena utworów chłonnych pod kątem możliwości wtaczania do nich cieczy	490
10.7.2. Zasięg strefy wtłoczonej cieczy	495
10.7.3. Zasięg nadciśnienia w warstwie wodonośnej	496
10.8. Oczyszczanie warstw wodonośnych i gruntów	496
10.8.1. Usuwanie zanieczyszczeń z warstwy wodonośnej	497
10.8.2. Optymalizacja metody pompowania i uzdatniania	498
10.8.3. Aktywne metody neutralizacji zanieczyszczeń	502
10.8.4. Pasywne metody neutralizacji zanieczyszczeń	503
11. Metody odwzorowań obszaru filtracji	505
11.1. Odwzorowania konforemne obszaru filtracji	505
11.1.1. Zasady metody odwzorowań konforemnych	506
11.1.2. Zastosowania odwzorowań konforemnych	506

11.1.3. Przykład – filtracja pod płaskim fundamentem tamy.....	508
11.1.4. Najczęściej stosowane funkcje odwzorowujące.....	512
11.1.5. Superpozycja funkcji w odwzorowaniach konforemnych.....	521
11.2. Hodograf prędkości filtracji	525
11.2.1. Zasady konstrukcji konturu hodografu.....	526
11.2.2. Kontur hodografu bez strefy kapilarnej.....	530
11.2.3. Kontur hodografu ze strefą kapilarną.....	530
11.3. Funkcja Źukowskiego	531
11.4. Odwzorowanie Schwartza-Christoffela	534
11.4.1. Opis metody	534
11.4.2. Przykład – filtracja pod tamą ze ścianką szczelną.....	535
12. Metody modelowania w hydrogeologii.....	538
12.1. Wprowadzenie	538
12.1.1. Metody analogowe	540
12.1.2. Metody numeryczne	540
12.1.3. Metody stochastyczne	541
12.2. Modele fizyczne	542
12.2.1. Modele filtracyjne	542
12.2.2. Modele szczelinowe	543
12.2.3. Modele hydrauliczne	543
12.3. Modele elektryczne	544
12.3.1. Modele elektryczne ciągłe	545
12.3.2. Modele elektryczne dyskretnie	546
12.4. Metoda różnic skończonych	549
12.4.1. Dyskretyzacja obszaru filtracji	549
12.4.2. Ilorazy różnicowe	551
12.4.3. Równania różnicowe	551
12.4.4. Przewodności międzywęzłowe	552
12.5. Metoda elementów skończonych	553
12.5.1. Zasada wariancyjna	554
12.5.2. Modelowanie dwuwymiarowej filtracji ustalonej	555
12.5.3. Uwzględnianie przesączenia i infiltracji	557
12.5.4. Modelowanie dwuwymiarowej filtracji nieustalonej	559
12.6. Metoda elementów analitycznych	561
12.6.1. Wprowadzenie	561
12.6.2. Funkcje o znanych współczynnikach	563
12.6.3. Funkcje o nieznanych współczynnikach	565
12.6.4. Układ równań	566
12.6.5. Rodzaj obszaru filtracji	567
12.7. Metoda elementów brzegowych	567
12.7.1. Druga tożsamość Greena	568
12.7.2. Sformułowanie całki brzegowej w dwóch wymiarach	570
12.7.3. Wyznaczanie potencjału w punktach na brzegu	571
12.8. Identyfikacja parametrów	573
12.8.1. Parametry równań filtracji	573
12.8.2. Identyfikacja wodoprzewodności	574
12.8.3. Identyfikacja zasilania	575
12.8.4. Identyfikacja zasobności	576

12.8.5. Równoczesna identyfikacja parametrów	577
12.9. Metody stochastyczne	578
12.9.1. Rozwiązywanie stochastycznych równań różniczkowych	579
12.9.2. Przykład jednowymiarowego stochastycznego równania filtracji.....	581
12.9.3. Przykład stochastycznego równania filtracji dwuwymiarowej.....	582
12.10. Modele oparte na rozmytych zbiorach danych	583
12.10.1. Rozwiązywanie funkcji rozmytych	584
12.10.2. Rozmyte modele numeryczne	585
12.11. Modelowanie transportu zanieczyszczeń	587
12.11.1. Filtracja wody i rozkład wilgotności w strefie aeracji.....	588
12.11.2. Transport zanieczyszczeń w strefie aeracji	589
12.11.3. Transport zanieczyszczeń w strefie saturacji.....	590
12.12. Zastosowanie sztucznych sieci neuronowych.....	591
12.13. Programy komputerowe	593
12.13.1. System PIEZOMETRIA	594
12.13.2. Biblioteka programów HYDRYLIB	595
12.13.3. Programy amerykańskie.....	596
12.13.4. System GIS.....	599
Literatura.....	601
Aneks nr 1. Ważniejsze jednostki miar	625
Aneks nr 2. Tablice funkcji studni	631
Aneks nr 3. Funkcje hiperboliczne.....	641
Aneks nr 4. Zarys algebry liczb zespolonych.....	643
Aneks nr 5. Podstawowe własności funkcji analitycznych	652
Aneks nr 6. Zarys algebry macierzy	655
Aneks nr 7. Iteracyjne rozwiązywanie równań różnicowych filtracji.....	658
Aneks nr 8. Zarys rachunku prawdopodobieństwa, procesów stochastycznych i pól losowych	670
Aneks nr 9. Liczby i zbiory rozmyte	682
Aneks nr 10. Sztuczne sieci neuronowe	688
Indeks rzeczowy	695